

Een stevig opgeleide basisprofessional

Hogescholen bieden binnen het sociale domein steeds meer specialistische opleidingen aan. Vreemd, want het werkveld verzucht dat de afstand tussen het onderwijs eerder groter dan kleiner wordt. Welke sociale professionals moeten we nu eigenlijk opleiden?

Margot Scholte en Ard Sprinkhuizen

Afgelopen decennia zijn hogescholen steeds meer en steeds specifiekere opleidingen naast elkaar gaan aanbieden in het sociale domein: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Sociaal Pedagogische Dienstverlening, Culturele en Maatschappelijke Vorming, Pedagogiek, Sociaal Juridische Dienstverlening enzovoort. Ook nemen de keuzemogelijkheden binnen de opleidingen zelf toe. Deze tendens is nog versterkt door werkveldinstellingen in 'werkveldadviescommissies' de gelegenheid te bieden om te reflecteren op curricula van opleidingen en hun specifieke wensen in te brengen. Doordat hogescholen, gestimuleerd door de overheid, zich gedwongen voelen om met elkaar te concurreren zijn zij gevoelig voor die specifieke wensen. De concurrentie leidt er ook toe dat zij zo aantrekkelijk mogelijk willen zijn voor aankomend studenten. Zo ontstond recent binnen of nabij het sociale domein bijvoorbeeld ruimte voor Toegepaste Psychologie, HBO-rechten, Media en Entertainment

Management, HBO-Leisure of vrijetijdsmangement. Studenten zoeken onder tussen hun weg in het opleidingswoud met zijn vele (verplichte) vrije keuzedelen en combineren van alles, om zo invulling te geven aan hun (gebrek aan) specifieke belangstelling. Niet alleen de opleidingspraktijk maar ook de beroepspraktijk is versnipperd. Almaar verdergaande specialisatie moet antwoorden geven op urgente en complexe vragen vanuit de samenleving. Deze voortdurende trein maakt dat – paradoxaal genoeg – het veld verzucht dat startende professionals onvoldoende aansluiten bij de (nieuwe) eisen die zij stellen en dat de afstand tussen onderwijs en praktijk eerder groter dan kleiner wordt. Hoogste tijd om aan de noodrem te trekken en de route op een ander spoor te vervolgen.

Geen nieuwe Gordiaanse knoop graag

Wij zien de oplossingsrichting in het ontmantelen van de ontstane com-

plexiteit. Terug naar een sobere basisstructuur. De almaar verdergaande differentiatie in de beroepen- en opleidingsstructuur vatten we hierbij op als ontwerpfouten die leiden tot het steeds strakker aantrekken van een Gordiaanse knoop (onontwarbare knoop, uit een Griekse mythe, red.). Het werkveld heeft dit inmiddels ook heel goed begrepen. Overal duikt het pleidooi op voor 'de generalist', een professional die van alle markten thuis is; niet te diepgravend problemen zoekt en die (in samenhang) beantwoordt. Daarbij gaan eigen kracht, vrijwillige inzet en collectieve voorzieningen vooraf aan het individueel maatwerk en hulpverlening. In grote lijnen zoals bedoeld in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en bij de bakens die uitgezet zijn in Welzijn Nieuwe Stijl. Opmerkelijk is de grote eensgezindheid. Overal in het land worden profielen ontwikkeld voor de sociaal maker, sociale huisarts, wijkcoach, frontlijnwerker, krachtwerker en brede wel-

zijnswerker. Deze nieuwe professionals worden vervolgens geacht samen te werken in een frontlijnteam, sociaal team, basisteam, sociaal wijkteam, wijknetwerk, krachtteam of kernteam. Zij hanteren daarbij principes als ketensamenwerking, netwerksamenwerking, wraparound care, sluitende aanpak, casemanagement, regievoering, één gezin één plan, bloemmodel en het amaryllis-concept. Kortom, opmerkelijk genoeg dreigt in het streven naar eenvoudiger, directere en effectievere hulp- en dienstverlening een nieuwe wildgroei en onoverzichtelijkheid te ontstaan. Voor we het weten zien we door deze nieuwe aanplant ook het bos niet meer en hebben we onszelf wederom met complexe oplossingen opgezadeld.

Dé generalist?

Nadere beschouwing van meer dan tachtig projecten (uit een verkenning naar de nieuwe professional en samenwerkingsmodellen van MOVISIE uit 2011) roept een aantal vragen op. Gaat het om één 'nieuwe' professional met vele benamingen en werkwijzen maar met één – generalistische – kern? Of zijn het toch verschillende professionals met elkaar aanvullende deskundigheden?

Opmerkelijk is dat we in de praktijk verschillende aanvliegroutes vinden voor deze nieuwe functionarissen. We komen zowel SPH'ers, MWD'ers en CMV'ers tegen, naast SJD'ers, HBO-pedagogen en Hbo'ers uit de gezondheidszorg, die deze functies vervullen. Kennelijk voldoen deze beroepsgroepen even goed of even slecht als basis voor deze nieuwe professional. Het bevestigt in ieder geval ons idee dat de beroepsgroepen in de uitvoeringspraktijk van de eerstelijns hulp- en dienstverlening naar elkaar toegroeien. De vraag is in hoeverre één professio-

nal in staat is alle taken uit te voeren die ons met 'de generalist' voor ogen staan. In hoeverre gaat het hier om een superprofessional: het spreekwoordelijke schaap met vijf poten? Of is zo'n superprofessional toch een illusie? Want, wat we steeds vaker zien in de praktijk is dat er voor gekozen wordt om meerdere professionals naast elkaar in een team te zetten. Deze professionals hanteren een breed generalistisch perspectief waarbij zij elkaar aanvullende deskundigheden hebben. Met elkaar interveniëren ze dan op een groot aantal domeinen en zorgen ze ervoor dat de hulp- en dienstverlening in de directe leefomgeving van het cliënt(systeem) geboden wordt. Mogelijk is een combinatie van professionals die allemaal zo'n breed generalistisch perspectief hanteren realistischer dan die ene supergeneralist die van alle markten thuis is en zowel individuele noden helpt oplossen als collectieve samenhangen smeedt. De vraag die dan rest is welke sociale professionals we dan moeten opleiden; is de huidige wildgroei aan opleidingen en differentiaties daarop berekend, of kunnen we met minder toe?

Ambities voor een nieuwe basisprofessional sociaal werk

Volgens ons zijn de opleidingen en het werkveld in het sociale domein gebaat bij stevig opgeleide basisprofessionals. Generalisten die kennis hebben van een breed aantal specifiekere domeinen (sociaal juridisch, psychologisch, pedagogisch, (geestelijke) gezondheidszorg, sociologisch, bestuurlijk) en die kunnen interveniëren op een groot aantal leefgebieden. Drie dominante stromingen zien wij hierbij: (individuele) hulp- en dienstverlening, groeps- en samenlevingsopbouw. Inderdaad de driedeling die aan het begin

van de professionaliseringsgolf van het maatschappelijk of sociaal werk halverwege de vorige eeuw ook al aan de basis van de sociale opleidingen lag. En – niet onbelangrijk – de basis die ook aansluit bij het internationale social work. Weg van alle complexiteit en verregaande differentiatie dus.

Wat ons betreft slaan de opleidingen, ook landelijk, de handen hierbij ineen. Samen met een afvaardiging van MWD, SPH en CMV willen we werken aan een toekomstbestendige opleiding Sociaal Werk. Dit in nauwe aansluiting op recente ontwikkelingen in en in samenwerking met het veld waarbij vroegtijdig, licht en gericht interveniëren centraal staat en waarbij signaleren, samenwerken met professionals en de *civil society* leidende principes zijn. We pleiten ervoor om de bestaande scheidslijnen tussen beroepsgroepen en opleidingen hierbij even tussen haakjes te zetten. Na het ontwerpen van een houtskoolschets voor een of enkele nieuwe basisprofessional(s) kan vervolgens gekeken worden hoe een en ander zich verhoudt tot de huidige beroepen- en opleidingsstructuur. Dan ook kunnen we praten over de verantwoordelijkheden van (initiële) opleidingen en werkveld en kan een nieuwe werkelijkheid ontstaan waarin initiële scholing, bij- en nascholing in gezamenlijke verantwoordelijkheid inhoud krijgen.

Margot Scholte en Ard Sprinkhuizen zijn respectievelijk lector en associate lector maatschappelijk werk bij Hogeschool In-holland en beiden daarnaast werkzaam bij de afdeling Effectiviteit en Vakmanschap van MOVISIE.